

هفت عادت ویرانگر معلمان

مناخاطری

●●● دادن حق اظهارنظر به دانش آموزان

می توان این کار را به شیوه های متفاوتی انجام داد که عبارت اند از:

* تعیین قوانین مکتوب کلاسی به همراه دانش آموزان: اگر معلم دانش آموزان را در تعیین چارچوب های رفتاری روشن و دقیق (قوانینی که از نگاه دانش آموزان کیفیت را به زندگی مدرسه ای شان می افزاید) درگیر کند، ارتباط میان معلم و شاگرد بیشتر و بهتر می شود. افزون بر این، نه تنها احتمال ایجاد ناآرامی و بی نظمی در محیط آموزشی کمتر خواهد شد، بلکه احتمال دستیابی به فعالیت های مطلوب نیز افزایش خواهد یافت. افراد وقتی خودشان قوانین را تعیین می کنند، کمتر آن ها را زیر پا می گذارند.

* فهرست کردن نیازهای کلاس: یکی دیگر از شیوه های ایجاد فرصت برای اظهارنظر دانش آموزان، تهیه فهرست نیازهای کلاس است. معلم با استفاده از این راهبرد سال تحصیلی را با آموزش پنج نیاز اساسی آغاز می کند. پس از اینکه دانش آموزان با ساختارهای ژنتیکی که رفتارهایمان را برمی انگیزند آشنا می شوند، معلم تفاوت میان رفتار مسئولانه و غیرمسئولانه را با استفاده از تعاریف و توضیح های گلاسر توضیح می دهد. رفتار

در بخش های پیش به دو نیاز جسمانی و همچنین عشق و احساس تعلق در کلاس درس و اینکه چگونه معلم می تواند دانش آموزان را در برآورده شدن این نیازها یاری کند اشاره کردیم. اکنون به سه نیاز دیگر یعنی نیاز به قدرت، آزادی و سرگرمی اشاره خواهیم کرد.

●●● قدرت

بسیاری از معلمان از دانش آموزانی شکوه می کنند که آنان را درگیر «جنگ قدرت» می کنند. در حالی که اگر خود معلمان فرصت های به دست آوردن قدرت را برای دانش آموزان فراهم کنند، آنان تلاش بیشتری روی تکالیف خود خواهند کرد و مشکلات رفتاری شان به طور چشمگیری کاهش خواهد یافت؛ شاید هم کاملاً از بین برود. در این بخش راهبردهای بسیار دقیق و روشنی را شرح می دهیم که معلمان می توانند از آن طریق دانش آموزان را یاری کنند تا نیاز به قدرت را به شیوه های مسئولانه ارضا کنند؛ راهبردهایی مثل دادن حق اظهارنظر به دانش آموزان؛ گوش دادن به حرف های دانش آموزان؛ کاربست قواعدی در کلاس که دانش آموزان را در به دست آوردن توانمندی درونی در مدرسه یاری کند.

اگر معلم دانش آموزان را در تعیین چارچوب‌های رفتاری روشن و دقیق (قوانینی که از نگاه دانش آموزان کیفیت را به زندگی مدرسه‌ای‌شان می‌افزاید) درگیر کند، ارتباط میان معلم و شاگرد بیشتر و بهتر می‌شود

●●● هفت عادت ویرانگر

این راهبرد به هفت رفتاری اشاره دارد که معلم باید از آن‌ها بپرهیزد. گلاسرها رفتارها را «هفت عادت ویرانگر» می‌نامد: «انتقاد کردن، سرزنش کردن، شکایت کردن، غر زدن، تهدید کردن، تنبیه کردن و رشوه دادن». این رفتارها نه تنها ارتباط را از بین می‌برند، بلکه شکاف قدرت موجود میان معلم و شاگرد را بیشتر هم می‌کنند. گرچه از نظر گلاسرها انتقاد مخرب‌ترین عادت ویرانگر است، اما شش عادت دیگر هم وضعی بهتر از آن ندارند. شاید سرزنش کردن و شکایت کردن به طور موقتی به معلم احساس کنترل بدهد، اما این عادت‌ها بر گذشته تمرکز دارند نه بر حل مشکل کنونی و تنها به ارتباط آسیب می‌رسانند. چهار عادت دیگر (غر زدن، تهدید کردن، تنبیه کردن و رشوه دادن) همگی فنونی زورگویانه هستند که برای مجبور کردن فرد به انجام کاری که دیگری می‌خواهد طراحی شده‌اند. هیچ یک از این هفت عادت، خودمهاری^۲، مسئولیت‌پذیری یا استقلال را به فرد نمی‌آموزند و همه آن‌ها به ارتباطی تأثیرگذار آسیب می‌رسانند. گلاسرها پیشنهاد می‌کند، به جای تکیه بر هفت عادت ویرانگر، «هفت عادت مهرورزی^۳» را جایگزین آن‌ها کنیم: توجه کردن و مهر ورزیدن، گوش دادن، حمایت کردن، همکاری و همیاری کردن، تشویق کردن، اعتماد کردن و دوستی کردن. این عادت‌ها به ویژه گوش دادن، دانش آموزان را توانمند می‌سازند و هم‌زمان حوزه تأثیرگذاری معلم را نیز بیشتر می‌کنند.

●●● آزادی

این برداشت نادرست وجود دارد که برای تأثیرگذاری بیشتر در کلاس، باید آن را کنترل کنیم. بعضی فکر می‌کنند هر چه بیشتر بر دانش آموزان تسلط داشته باشیم بیشتر می‌توانیم رفتارها و تصمیم‌های آنان را کنترل کنیم و در این حالت تأثیرگذاری بیشتر خواهد بود. پیامد چنین شیوه تفکر، حرکت به سوی ترسی جوادان است که همیشه همراه معلم وجود دارد و آن ترس از دست دادن کنترل کلاس است. بنابراین معلم همیشه در حال ایما و اشاره، نصیحت کردن، تردید داشتن، قضاوت کردن، پاداش دادن، یادآوری کردن و پیشنهاد دادن است و این کارها هرگز پایانی ندارند. اما نکته مهم این است که هر چه بیشتر برای کنترل کلاس

مسئولانه رفتاری است که ارضای نیازهایمان را امکان‌پذیر می‌سازد، بدون اینکه مانع از ارضای نیاز در دیگران شود. دانش‌آموزان در گروه‌های دو نفری یا چند نفری اما کوچک، رفتارهای مشخصی را فهرست می‌کنند که ارضای نیازهای روانی‌شان (عشق و احساس تعلق، قدرت، آزادی و سرگرمی) را به شیوه‌ای مسئولانه امکان‌پذیر می‌سازد. سپس معلم گفت‌وگوی همه کلاس را رهبری می‌کند تا بر سر فهرست رفتاری که گروه‌ها آن‌ها را تدوین کرده‌اند به توافق برسند. وقتی فهرست نیازها با رضایت دانش‌آموزان و معلم کامل شد، روی دیوار قرار می‌گیرد. دانش‌آموزان و معلم برای ارزیابی رفتارهایشان می‌توانند مانند قوانین مکتوب کلاسی گاه‌گاهی به این فهرست استناد کنند. همه باید هم به قانون مکتوب کلاس و هم فهرست نیازهای کلاس پای‌بند باشند. با هدف هماهنگ ساختن تصاویر ذهنی معلم و دانش‌آموزان در مورد کلاس درس کیفی و واقعیت، می‌توان نیازها را در هر زمان اصلاح کرد.

* تدوین برنامه آموزشی توسط خود دانش‌آموزان: این شیوه توانمندسازی دانش‌آموزان را نمی‌توان در هر درس یا مقطعی به کار برد، زیرا میزان کنترل استان‌ها و مناطق آموزش و پرورش بر محتوای دروس با هم متفاوت است. با این حال، در بسیاری از کلاس‌ها، معلمان می‌توانند انگیزه دانش‌آموزان را با درگیر کردن آن‌ها در فرایند تدوین برنامه آموزشی افزایش دهند.

●●● گوش دادن به حرف‌های دانش آموزان

یکی دیگر از اثربخش‌ترین شیوه‌های یاری افراد برای ارضای نیاز به قدرت، فقط گوش دادن به آن‌هاست. لزومی به موافقت با آن‌ها نیست، اما گوینده باید باور داشته باشد که به حرف‌های او گوش داده می‌شود و شنونده او را درک می‌کند.

«انتقاد کردن، سرزنش کردن، شکایت کردن، غر زدن، تهدید کردن، تنبیه کردن و رشوه دادن»، نه تنها ارتباط را از بین می‌برد، بلکه شکاف قدرت موجود میان معلم و شاگرد را بیشتر هم می‌کند

هر چه بیشتر برای کنترل کلاس تلاش کنید
از هدف خود دور تر می شوید. در واقع
پیامد کنترل بیش از اندازه همان
رفتار نامطلوب بیشتر در
دانش آموزان است

●●● سرگرمی

پژوهش‌های امروز نشان داده‌اند بهترین مربیان کسانی هستند که دانش‌آموزان خود را به خوبی می‌شناسند. افرادی که دانش‌آموزان احساس می‌کنند با آن‌ها ارتباط دارند. همه ما دوست داریم سرگرمی داشته باشیم. اما گلاس بر این باور است که ما باید سرگرمی داشته باشیم.

برای لحظه‌ای بیندیشید به افرادی که برای بودن با آن‌ها بیشترین انگیزه را دارید، مکان‌هایی که برای گذراندن وقت در آنجا بیشترین انگیزه را دارید و کارهایی که بیش از هر کاری برای انجام آن‌ها انگیزه دارید. بدون شک، این‌ها افراد، مکان‌ها و کارهایی هستند که بیش از همه برای شما خوشایندند. شادی و سرگرمی انگیزه‌دهندگان و تشویق‌کنندگان بسیار اثربخشی هستند! این چیزی است که همه ما خواهان آن هستیم. اما خواسته ما چیزی فراتر از سرگرمی است. شادی و سرگرمی نیز مانند دوست داشتن و دوست داشته شدن، قدرت، آزادی و بقاء، چیزهایی است که به آن‌ها نیاز داریم. اگر بخواهیم انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان وجود داشته باشد، سرگرمی باید بخشی همیشگی در کلاس درس باشد. همان‌طور که گلاس می‌گوید، «وقتی هم‌زمان در حال یادگیری و شادی کردن هستیم، در چنین شرایطی، با اشتیاق سخت‌کوشی می‌کنیم و ساعت‌های زیادی را مشغول انجام دادن فعالیت هستیم. کار کردن بدون داشتن سرگرمی به رنج بردن و جان‌کندن تبدیل می‌شود.»

فعالیت‌های سرگرم‌کننده و شادی‌آفرین در کلاس درس را می‌توان به چهار گروه سازماندهی کرد: بازی‌های بدنی، بازی‌های فکری، بازی‌های نمایشی و فعالیت‌هایی که فقط سرگرمی و بازی هستند. شما خودتان در درسی که می‌دهید و سطح نمره‌های درستان از مهارت کافی برخوردارید. بنابراین، در انتخاب بازی‌های مناسب برای دانش‌آموزانتان خود را به کار بگیرید و با خلاقیت خودتان فعالیت‌ها را متناسب با کلاس تغییر دهید.

شادی و سرگرمی
انگیزه‌دهندگان و
تشویق‌کنندگان بسیار اثربخشی
هستند! این چیزی است که
همه ما خواهان آن
هستیم

تلاش کنید از هدف خود دور تر می‌شوید. در واقع پیامد کنترل بیش از اندازه همان رفتار نامطلوب بیشتر در دانش‌آموزان است.

برنامه مدیریت کلاس خود را به مربعی تشبیه کنید. چهار گوشه این مربع هر ضلع آن را از خطی پیوسته جدا می‌کند. بیرون این خط نمایانگر همه رفتارهای تهدیدکننده یادگیری است، اما درون خط نشانگر آزادی دانش‌آموزان برای یادگیری و لذت بردن از مدرسه است. کار شما این است که از این حد و مرزها پاسداری کنید و بر قوانینی که تعیین می‌کنید و پیامد آن‌ها، پای‌بند باشید. برای یاری دانش‌آموزان به برآوردن نیاز به آزادی می‌توان راهبردهایی را به کار برد: از جمله:

* نوآوری: اگر همه کارهایی که انجام می‌دهیم ساختارمند و قابل پیش‌بینی باشد، به زودی همه دانش‌آموزان خسته خواهند شد و حواسشان پرت می‌شود. اگر بخواهیم توجه دانش‌آموزان را جلب، آن را حفظ و آنان را به سوی یادگیری بهینه هدایتشان کنیم، باید نوآوری را وارد برنامه‌های روزمره کنیم.

* انتخاب جای نشستن: یکی از شیوه‌های یاری دانش‌آموزان در برآوردن نیاز به آزادی این است که به آن‌ها اجازه دهید جای نشستن خود را انتخاب کنند. مسئولیتی را که همراه با این آزادی خواهد بود با دانش‌آموزان در میان بگذارید. مهم است بدانند که اگر انتخاب آنان نشستن کنار دوستشان است از آن‌ها انتظار می‌رود به شما و بقیه کلاس احترام بگذارند و با هم در طول درس حرف نزنند. همچنین، باید روشن باشد که اگر با هم حرف بزنند، شما اختیار تغییر جای آن‌ها را دارید.

* انعطاف برنامه روزانه یا هفتگی: گاهی باید چند کار را در یک روز یا هفته به انجام برسانید، اما می‌توانید در مورد اینکه چه زمانی این کارها انجام بگیرند انعطاف داشته باشید. فرصت دادن به دانش‌آموزان برای یاری در تعیین برنامه کار شیوه‌ای است ساده برای دادن فرصت اظهارنظر در انجام کارها. افزون بر این، دانستن انتظاری که در طول یک روز یا هفته از دانش‌آموزان می‌رود، اضطراب آنان را کاهش و احتمال یادگیری بهینه و کیفی را در آنان افزایش می‌دهد.

* انتخاب هم‌گروهی‌ها یا اعضای گروه: گاهی می‌توانید به دانش‌آموزان آزادی بدهید هم‌گروهی‌هایشان را خودشان انتخاب کنند.

●●● بازی‌های بدنی

بازی‌های بدنی تنها برای آموزش جسمانی مناسب نیستند، بلکه برای هر نوع کلاسی فایده‌هایی دارند. این بازی‌ها در ابتدا برای دانش‌آموزان تغییر رویکرد در شیوه آموزشی هستند در حالی که در کلاس‌های معمولی «دانش‌آموزان باید در کلاس بی‌حرکت بنشینند و آموزش ببینند». رویکردی که دانش‌آموزان در کلاس‌های دیگر آن را تجربه می‌کنند. اما این بازی‌ها انسان را در برآوردن نیاز آزادی یاری می‌کنند. همچنین، بازی‌های بدنی فرصت تمرین مهارت‌های اجتماعی و عادت‌های شخصیتی را فراهم می‌کنند.

از طرف دیگر، برای دانش‌آموزان نیروزا هستند، خون و اکسیژن را به مغز می‌رسانند و زمانی که دانش‌آموزان به جاهای خود برمی‌گردند، از نظر فیزیولوژیکی آمادگی بیشتر و بهتری برای یادگیری دارند. به این ترتیب، دانش‌آموزان دلیل خوبی برای اشتیاقی بودن در کلاس شما خواهند داشت.

●●● بازی‌های فکری

بسیاری از دانش‌آموزان از بازی‌های فکری نیز به اندازه بازی‌های جسمی لذت می‌برند. بازی‌های فکری برای همه سودمند هستند و افراد را یاری می‌کنند مهارت‌های تجزیه و تحلیل و خلاقیتشان پرورش یابد. همچنین فکر کردن «به شیوه‌ای متفاوت و با دیدگاهی تازه» را نیز بیاموزند. افزون بر این، برای معلمان نیز فایده‌هایی دارند: به فضای اضافه نیاز ندارند، با وسایل موجود در کلاس می‌توان آن‌ها را انجام داد و به دانش‌آموزان می‌آموزند که فکر کردن می‌تواند بسیار سرگرم‌کننده باشد.

بازی‌های فکری را می‌توان به شیوه‌های گوناگونی انجام داد: برخی از معلمان معملاً^۴ روز برای کلاس خود طرح می‌کنند. گروهی دیگر برای تغییر از درسی به درس دیگر، یا پیش یا پس از نهار یا کلاس ورزش، از این بازی‌ها استفاده می‌کنند. گروهی نیز بازی‌های فکری را به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از واحد آموزشی به کار می‌برند. دانش‌آموزان را درگیر واحد تازه می‌کنند یا اینکه دانش و مهارت آنان را پس از آموزش با استفاده از بازی‌های فکری تقویت می‌کنند. هرگاه این بازی‌ها را اجرا کنید، با شنیدن صدای خنده (گاهی از شدت خنده زیاد صدای ناله می‌شنوید) و دیدن لبخندهای (پیشانی‌های چین خورده) دانش‌آموزان شاد خواهید شد.

●●● بازی‌های نمایشی

اگر کودکی تان را به یاد بیاورید، احتمال دارد یکی از وقت‌گذرانی‌های مورد علاقه شما بازی‌های خیالی و نقش بازی کردن بوده باشد. در بازی‌های «بیا وانمود کنیم»، ممکن بود شخصیتی داستانی با عروسکی را که خودتان درست کرده بودید در نقش مقابل خود قرار دهید یا وانمود کنید که مادر، روستایی، سرباز، یا حتی معلم هستید. در کودکی، دنیای خیالی ما، که اساس خلاقیتمان است، فعال و زنده است. اما وقتی بزرگ می‌شویم و خواسته‌های

دنیای بیرونی و خواسته‌های زندگی روزمره جای خلاقیت کودکی را می‌گیرند، کم‌کم خلاقیتمان نیز از بین می‌رود. بازی‌های نمایشی ما را در عملی کردن و به کار بردن خلاقیت یاری می‌کنند. بدین شیوه می‌توانیم استعداد خلاقیتی را که در کودکی داشته‌ایم بازیابیم. بازی‌های نمایشی نه تنها بر خلاقیت دانش‌آموزان می‌افزایند، بلکه فایده‌های دیگری نیز دارند. مثلاً مهارت‌هایی را در

دانش‌آموزان ایجاد می‌کنند که برای موفقیت در زمینه‌های گوناگون زندگی به آن نیاز دارند: تمرکز، دقت، مدیریت خود، خودانگیزگی و اعتماد به خود. افزون بر این، بسیاری از بازی‌های نمایشی مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهند: گوش دادن، بیان حالت‌ها و احساسات خود و بیان اندیشه‌ها. و بالاخره، بازی‌های نمایشی به دانش‌آموزان برای حرکت کردن، تعامل کردن و لذت بردن از دو گونه از آزادی (آزادی برای و آزادی از) را فرصت می‌دهد. با اجرای بازی‌های نمایشی در کلاس به دانش‌آموزان خود اجازه می‌دهید به جای سروصدا کردن در بیرون از کلاس، این کار را در کلاس انجام دهند.

پی‌نوشت

1. Seven Deadly Habits
2. Self-discipline
3. Seven Caring Habits
4. Brainteaser

منابع

1. www.ascd.org/publications/books/104020/chapters/Power-in-the-Classroom@-Creating-the-Environment.aspx
2. www.smartclassroommanagement.com/2011/09/17/why-freedom-is-a-powerful-classroom-management-strategy
3. www.mipamsu.org/glasser-in-the-j-classroom